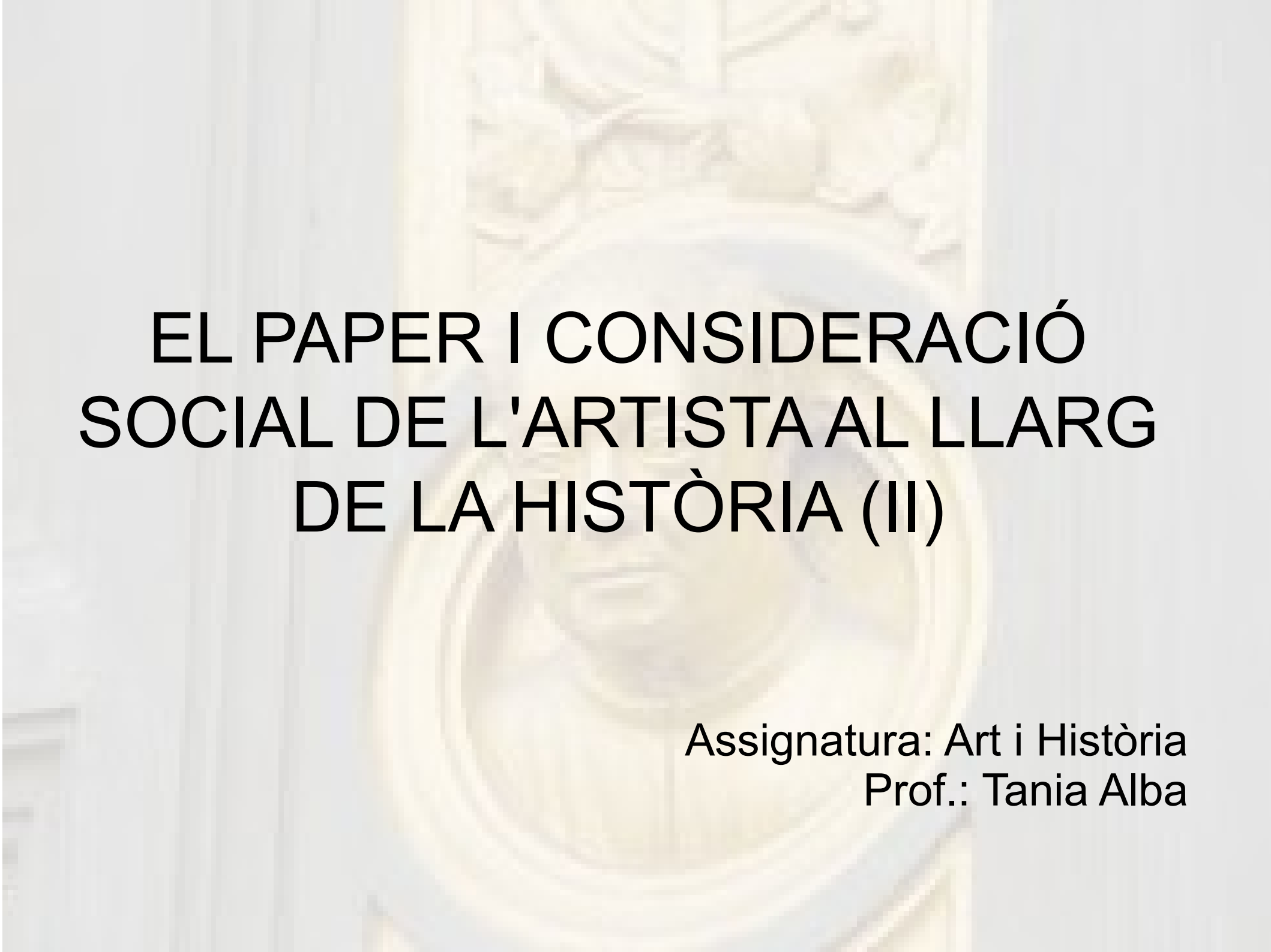

EL PAPER I CONSIDERACIÓ SOCIAL DE L'ARTISTA AL LLARG DE LA HISTÒRIA (II)

Assignatura: Art i Història
Prof.: Tania Alba

Atès el caràcter i la finalitat exclusivament docent i eminentment il·lustrativa de les explicacions a classe d'aquesta presentació, l'autora s'acull a l'article 32 de la Llei de propietat intel·lectual vigent respecte de l'ús parcial d'obres alienes com ara imatges, gràfics o altre material contingudes en les diferents diapositives.

Reivindicació, durant el **primer Renaixement italià**, de la posició social de l'artista. Factors al seu favor:

- Clima cultural de l'humanisme
- Mecenes interessats en l'art
- Producció teòrica de l'artista:
 - Formació teòrica i gran bagatge cultural per demostrar que pintura, escultura i arquitectura han de formar part de les arts liberals
 - Elaboració de tractats artístics on pretenen demostrar-ho
 - L'art (pintura, escultura...) és una ciència:
 - Es pot compondre racionalment amb l'aplicació de les lleis matemàtiques que configuren l'espai (perspectiva)
 - Coneixement de l'anatomia (a partir de l'observació; més endavant amb la dissecció de cadàvers)
 - Recerca de la bellesa seguint els paradigmes clàssics de proporció, ordre i harmonia
 - Aplicació d'aquests principis en les obres

- Malgrat roman el sistema gremial que controla la producció i resta llibertat, hi ha signes que certament han iniciat la moderna consideració de l'artista:
 - Biografia d'artista (nou gènere que el magnifica i crea tòpics sobre el seu descobriment, trajectòria i caràcter)
 - Desenvolupament de l'autoretrat com a gènere independent (no només marginal, no només grupal)
 - Ascens social de l'artista – cortesà (protecció de la cort)
- És també, però, moment de la moderna consideració de la dona artista, com fa notar Larry Shiner (*La invención del arte*):
 - Serà relegada a tasques ara considerades menors, com el brodat.
 - En els tallers familiars se segueix la línia patriarcal tot i que també hi treballin dones
- La majoria d'artistes no assoliran fama i consideració social
- Molts hauran de realitzar també altres feines per sobreviure i tenen una vida humil

A continuació hi veurem diversos exemples

Baptisteri de Florència,
Porta del Paradís
1425-1452
Ghiberti

- Leonardo és pintor, arquitecte, enginyer però també estudia medicina, anatomia, botànica i geologia
- Compara la **pintura** amb la **ciència**, la **música**, la **poesia** i l'**escultura**. Equiparada amb la ciència, és superior a la resta de les arts
- L'artista és un intel·lectual en el sentit més ampli del terme
- Aplica tres tipus de perspectiva:
 - Lineal (matemàtica, el quadre és la intersecció de la piràmide visual)
 - Cromàtica o aèria (color més o menys intens, més o menys nítid, depenent de la distància)
 - D'espai (pèrdua de la determinació dels cosos amb la distància a causa de l'aire que s'hi interposa)

La flora variada demostra la dedicació i estudi de la natura per part de Leonardo: el coneixement, sosté, esdevé per via racional però també per comprovació empírica

Leonardo da Vinci, *Mare de Déu de les Roques*,
1483, Paris, Louvre

VASARI, *VIDES*, VII (Miquel Àngel)

“Mentre esperits treballadors i excel·lents, ajudats per la llum d'artistes tan famosos com Giotto i els seus successors, s'esforçaven per donar al món prova del seu valor i del talent que el favor de les estrelles i la combinació harmoniosos dels humors els havia donat, i mentre desitjaven rivalitzar amb la grandesa de la naturalesa mitjançant l'excel·lència del seu art per arribar al més a prop possible d'aquest coneixement més alt que molts anomenen visió de la veritat, i mentre tots s'esforçaven en va, el Sobirà del Cel en la seva bondat va dirigir amablement els seus ulls cap a la terra i, veient la infinita futilitat de tots aquests afanys, els més ardents esforços que resultaven enterament infructuosos, i la presumptuosa opinió dels homes que estaven encara més allunyats de la veritat que la llum de les tenebres, va decidir alliberar-nos de tants errors enviant a la terra un esperit que dominaria de manera universal tot art i tota professió, i que demostraria ell sol el que és la perfecció en l'art del dibuix.”

L'ACADÈMIA

PRECEDENTS:

- ACADÈMIA DE PLATÓ A LES AFORES D'ATENES: “BOSC D'ACADEM” (388 aC)
- ACADÈMIA NEOPLATÒNICA DE FLORÈNCIA (1459) FUNDADA PER COSME DE MEDICI
 - MARSILIO FICINO (DIRECTOR)
 - PICO DELLA MIRANDOLA
 - LEONE BATTISTA ALBERTI
 - POLIZIANO

(en ser-ne hereves hi ha també un retorn al classicisme)

L'ACADÈMIA

- Institució per al desenvolupament de l'art, en la teoria i la pràctica
 - Pràctica artística amb el dibuix com a denominador comú de les arts
 - Conferències teòriques
 - Debats
 - Estudis d'anatomia i perspectiva
- Determinant per a l'emancipació de les “Belles Arts” de les arts manuals i artesanals
- Pretensió de fundar l'art en principis demostrables
- Coneixement de les obres del passat
- Concursos, premis i beques per viatjar a altres centres artístics (Roma)
- Malgrat les crítiques al sistema gremial, hi compareixen
 - Estatuts
 - Proteccionisme
 - Funció econòmica
 - Regulació de la qualitat artística

ACCADEMIA DEL DISEGNO (VASARI, FLORÈNCIA, 1563)

ACCADEMIA DI SAN LUCA (ZUCCARI, ROMA, 1593)

FRANÇA

ACADÈMIA FRANCESCA: 1635
(*ACADÉMIE FRANÇAISE*, RICHELIEU)

ACADÈMIA REIAL DE PINTURA I ESCULTURA 1648

ACADÈMIA REIAL DE MÚSICA 1669

ACADÈMIA REIAL D'ARQUITECTURA 1671

L'orgull de l'artista
cavaller.

S'autoretrata amb
dignitat i amb bons
vestits amb què
pretesament pot
treballar
còmodament i
sense embrutar-se

Velázquez, Detall de *Las Meninas*, c. 1656, Madrid, Museu del Prado

No tots els artistes
tenen la mateixa
fortuna que
Velázquez.
(Observar el joc de
plans a partir de
portes i finestres
com si es tractés
d'una resposta a les
Menines)

José Antolínez, *El pintor
pobre*, ca. 1670, oli sobre tela,
Múnich, Alte Pinakothek

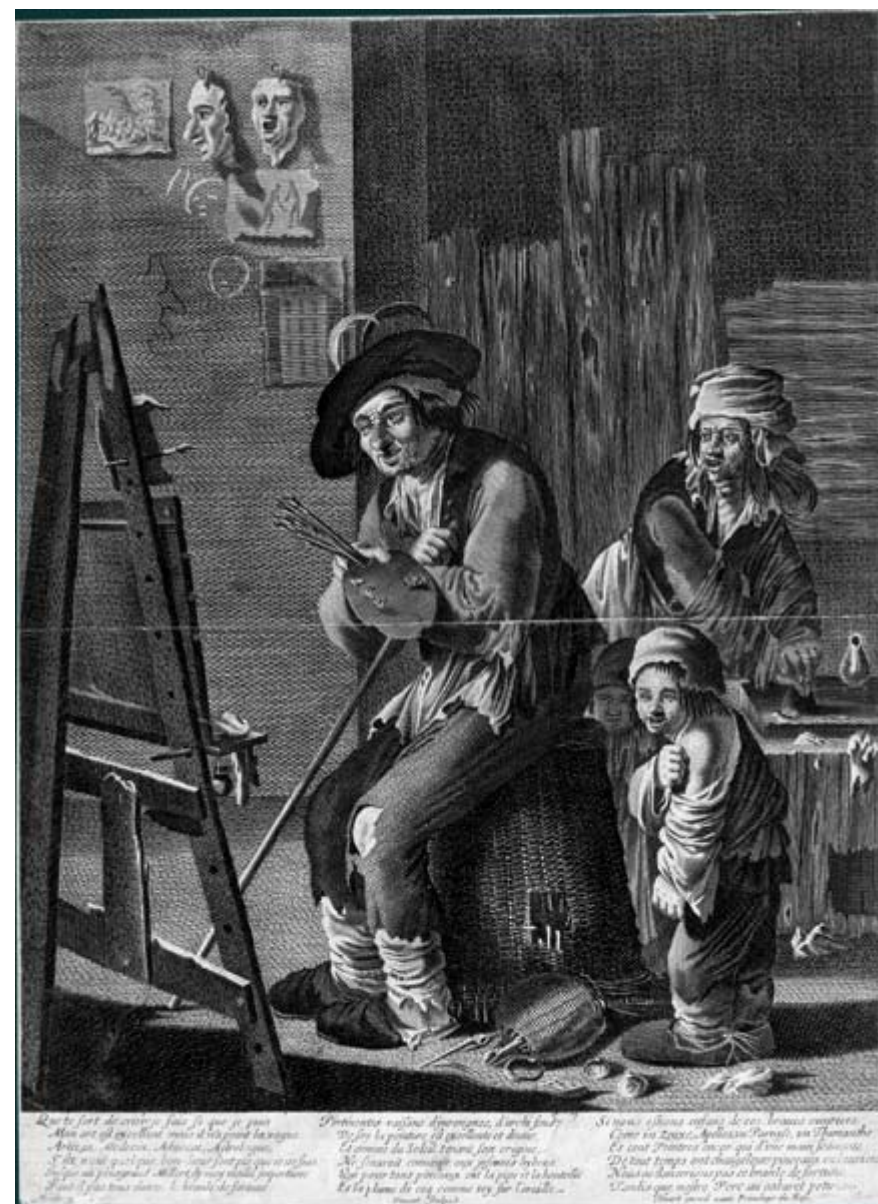
Abraham Bosse, *El noble pintor*, c. 1642.
Aiguafort.BNF

(procedència: <http://expositions.bnf.fr/bosse/grand/200.htm>)

Nicolas Viennot (1er terç del segle XVII), *El pintor fracassat*, burí. BNF

(Procedència: <http://expositions.bnf.fr/bosse/grand/201.htm>)

També aquests gravats mostren el contrast indicat anteriorment

CRISI DE L'ACADEMICISME

- Progressiu rebuig de l'academicisme afavorit per
 - Canvis sociopolítics derivats de la Revolució Francesa
 - Demanda artística de la burgesia, en ascens
 - Teories estètiques que recolzaran l'ideal romàntic, com la concepció del “geni creador”
- L'artista reivindica la seva llibertat creadora i rebutja les pautes i regulació de l'Acadèmia
- Començarà a realitzar exposicions alternatives a les de l'art oficial i el seu èxit afavorirà el progressiu nou sistema de les arts, gràcies també al suport de la crítica d'art (que, de fet, naixerà com a gènere en la sèrie de les exposicions **oficials**).

Genio es el talento (don natural), que le da la regla al arte. Dado que el talento, como facultad productiva innata del artista, pertenece, él mismo, a la naturaleza, podría uno entonces expresarse así: *genio* es la innata disposición del ánimo (*ingenium*) a través de la cual *la naturaleza le da regla al arte*. (KANT, *Crítica de la facultad de juzgar*, 1790)

CRÍTICA

“Por fin he visto ese cuadro de nuestro amigo Greuze, pero no sin dificultades, pues continúa atrayendo a la muchedumbre”

“[Greuze es] el primero al que se le haya ocurrido introducir la moral en el arte y encadenarla con acontecimientos a partir de los cuales sería fácil escribir una novela” (Diderot, Saló de 1761)

La crítica d'art afavoreix l'èxit o fracàs dels artistes alhora que influeix en el gust i és vehicle de difusió d'idees morals.

Greuze, *El contracte matrimonial*, 1761

Tres exposicions alternatives que trenquen amb l'art oficial

- El Pavelló del Realisme de Courbet
 - Obra relacionada: Courbet: *El taller del pintor*, 1855
- Le *Salon des Refusés*
 - Obra relacionada: Manet: *Le Déjeuner sur l'Herbe*, 1863
- Primera exposició impressionista, al taller del fotògraf Nadar (1874)

El dandi i el bohemí: figures de la diferència

- Vinculats al moment anomenat “fi de segle” (darrerïa del XIX-primers anys del XX)
- Volen desmarcar-se de la tradició i fugir de la realitat i la vulgaritat
- Si bé no tots els dandis ni bohemis són artistes marquen una “tipologia” que tindrà influència i variants en èpoques posteriors.
- Extravagants i al marge, escandalitzen el sector benpensant de la societat, però de manera ben diferent
 - Amb l'artifici, l'elogi de l'aparença, l'excés hedonista el dandi
 - Per la complicitat amb els sectors més marginals de la societat, l'elogi dels “paradisos artificials” (opi, absenta..)

“Se cuenta que en cierta ocasión lord Brummel cabalgaba con su mayordomo por una colina y, viendo desde lo alto dos lagos, preguntó a su sirviente: “¿Cuál de los dos prefiero?”. Como diría más tarde Villiers de l'Isle Adam: “¿Vivir? Nuestros sirvientes piensan en ello por nosotros”.” (Umberto Eco, *Historia de la belleza*)

“Vivre? Les serviteurs feront cela pour nous”
(Villiers, *Axël*, 1890)

El primer dandi

George Bryan Brummell,
“Beau” Brummell (1778-1840)
Gravat de John Cooke a partir
d'una miniatura, 1844.

BAUDELAIRE, “El Dandy”, dins *El pintor de la vida moderna* (1863)

“El dandy debe aspirar a ser sublime sin interrupción. Debe vivir y dormir delante de un espejo”

“El dandysmo es una institución vaga, tan extraña como un duelo (...) El dandysmo, que es una institución fuera de las leyes, posee leyes rigurosas a las cuales deben estrictamente someterse todos sus miembros, quien quiera que sean. (...)”

Tales seres no tienen más ocupación que la de cultivar la idea de lo bello en su persona. Poseen así, a su antojo y en muy gran medida, el tiempo y el dinero, sin los cuales la fantasía, reducida al estado de ensoñación pasajera, apenas puede traducirse en acción (...)

Si hablo del amor a propósito del dandysmo, es porque el amor es la ocupación natural de los ociosos. Pero el dandy no apunta al amor como meta especial. Si he hablado de dinero, es porque el dinero es indispensable para quienes hacen un culto de sus pasiones; pero el dandy no aspira al dinero como a algo esencial; un crédito indefinido podría bastarle (...)

La perfección en el aseo consiste en la sencillez absoluta, que es, en efecto, la mejor manera de distinguirse. (...)”

BAUDELAIRE, “El Dandy”, dins *El pintor de la vida moderna* (1863)

“Es (...) la ardiente necesidad de crearse una originalidad (...) Es una suerte de culto a sí mismo (...) Es el placer de sorprender y la satisfacción orgullosa de no ser jamás sorprendido. Un dandy puede ser un hombre hastiado, puede ser un hombre que sufre; pero, en este último caso, sonreirá como el lacedemonio mordido por el zorro. (...)

Que tales hombres se hagan llamar refinados, increíbles, bellos, leones o dandys, han surgido todos en un mismo origen; todos participan del mismo carácter de oposición y de rebeldía; todos son representantes de lo que hay de mejor en el orgullo humano, de esa necesidad, tan rara hoy entre nosotros, de combatir y destruir la vulgaridad. De ahí nace, en los dandys, esa actitud altiva de casta provocadora, incluso en su frialdad. El dandysmo aparece sobre todo en las épocas de transición, cuando la aristocracia no está sino parcialmente envilecida e insegura. (...)

El dandysmo es el último resplandor del heroísmo en las decadencias. (...)

La característica de la belleza del dandy consiste, ante todo, en su aire frío que procede de la inquebrantable resolución de no ser conmovido; se diría un fuego latente que se deja adivinar, que podría pero que no quiere brillar”

Toulouse-Lautrec, *Oscar Wilde* (1895)

Prototipus
d'artista dandi
(Wilde) i bohemi
(Rimbaud)

Verlaine,
Rimbaud

